

Tiszatenyő, a jövőjét építő közösség

Települési- és térségi önazonosság erősítését célzó kezdeményezések

A helyi gazdaság fejlődése és a kulturális élet táguló terei jelentik a kistelepüléseken a fennmaradás legfontosabb feltételeit – erről beszélgettünk 2014-ben Kazinczi Istvánnal, a Jász-Nagykun-Szolnok megyei Tiszatenyő község polgármesterével. A beszélgetés nyomtatott formában megjelent a SZÍN Közösségi Művelődés folyóirat 2014. április/19/2 számában¹. Vajon mi változott az eltelt 4 évben, hol tart ma az öfenntartásra törekvő fejlesztőfolyamat?

Tiszatenyő mit tud nyújtani jelenleg a lakóinak? Nem kényszerült-e álmai feladására a „szerelmes faluját” 2014-ben bemutató polgármester? Bizonyosságot nyert-e korábbi felvetésünk, hogy a vezetők helyi gazdaságfejlesztő törekvéseit erősíti a helyben élők cselekvési kedve? Lehet-e gazdaságfejlesztő erőforrás a helyi kezdeményezők részvétele, személyes kapcsolataik hálózata? A kezdeményezők képesek-e átfordítani a tanult tehetetlenséget? Rendelkezik-e a lakosság helyi identitással az 1950-ben önállóvá vált Tiszatenyőn, s ettől kö-

zösség-e, s hajlandó-e tenni valamit sorsának javításáért, vagy hite szerint kívülről érkezik számára a megoldás?

Záporoznak a kérdések, nézzük hol tart ma Tiszatenyő, hol vannak a belső erőforrások?

Helyi gazdaságfejlesztés – kimagasló eredmények a közfoglalkoztatás segítségével

Általánosságban a mai falu, mint együtt élő közösség, egyfajta válságállapotát éli. Folyamatos újjászerveződését akadályozza a tény, hogy lakóinak az alkalmazkodás napi feladatai már nem elég a közvetlen környezet változásaihoz (pl. időjáráshoz, aszályhoz, terméshozamhoz) igazítani, hanem távoli döntési stratégiák visszaható következményeit kellene helyi eszközökkel ellensúlyozni. Kevés a falvak közelében a művelhető föld, a családi élelmiszertermelés hagyományát és tudását nagyüzemi, élelmiszeripari alapanyagtermelés

vette át. Mi lehet a falu új funkciója, mely újraszervezi a közösséget, mely élőhellyé változtatja a fogyatkozó, néptelenedő településeket? Tiszatenyő községet az évek alatt a helyi termék előállítás minősége messze kiemelte, s máig kiemeli a térségi környezetéből, – a megtermelt alapanyagokhoz hozzáadott szaktudás „önfenntartó” falut hozott létre a Start munkaprogram segítségével. A külső forrás segítséget jelent az indulás éveiben, de a támogatás mesterséges piaci környezetet hoz létre, s mihamarabb erősíteni kell a belső erőforrásokat, a település kulturális fejlődésének előre mozdításával. Ez jelenti az itt élők szemléletváltását, alkalmazkodást a felgyorsult világhoz, kreativitásuk felszínre jutását, helyi elkötelezettségük erősítését. A helyi gazdaság fejlesztésére irányuló erőfeszítések példaértékűek, ezzel szinkronban a kulturális fejlesztés, a közösségek és a helyi identitás megerősítése nélkülözhetetlen a lakosság megtartásához. Közművelődési szakemberként a Start munkaprogram objektív gazdasági eredményességét nem

¹ <http://www.nmi.hu/SZIN/Archivum,2014./19/2.,57-60-oldal>

tisztem mérlegelni, de átmenetileg Tiszatenyőn 180 közmunkás számára nyújt megélhetést a program az ismert szerény feltételekkel. Az elsődleges munkaerő-piaci területen a környező települések elérhető távolságban is biztosíthatnak megélhetést jelentő munkát, lévén Tiszatenyő vasúti csomópont Békéscsaba, Mezőtúr-Szolnok, Budapest fővonalon, de szárnyvonalon Martfű, Kunszentmárton, Szentes mozgástérben is központi szerepe van, és közúton sem zsáktelepülés – menetrendszerű buszjáratokkal közelíthető meg az 5 km-re lévő térségi központ Törökszentmiklós és a 12 km-re lévő Martfű.

A kulturális alapellátás hiányosságai az Általános Művelődési Központ megszűnését követően

A Szent István Általános Művelődési Központ² 2004-ben alakult meg, az időközben életveszélyessé vált épületben működő művelődési ház és községi könyvtár az új és világos iskola épületébe költözött. Ekkor a köznevelési intézmény alaptevékenységei között találha-

tó a közművelődés és a könyvtári tevékenység egyaránt. A feladatok ellátása a 2004-es, majd a módosított 2007-es Szakmai Működési Szabályzat tanúsága szerint önállóan, de egymással együttműködő és tevékenységüket összehangoló intézményegységek működésében valósul meg egészen 2013-ig, amikor a Klebelsberg Intézményfenntartó Központ fenntartásába kerül a korábban az önkormányzat által fenntartott iskola. A korábban felvállalt Tiszatenyő teljes lakosságát érintő közművelődési tevékenység megszűnik, a községi könyvtár is-

kolai könyvtárrá válik saját szervezeti egységgel, a község könyvtári ellátása „visszahúzódik” az iskola napi tevékenységei közé, de hivatalosan „...az intézmény újra Általános Iskola lett, de továbbra is ellátja a település könyvtári feladatait”³.

2013. október 24-én a nevelőtestület elfogadta a Tiszatenyői Szent István Általános Iskola Szervezeti és Működési Szabályzatát⁴, majd az intézményvezető jóváhagyta a módosításokat. További változások történtek még az új oktatási intézmény életében, de a közművelődés kérdését nem érintették a módosítások. 2013-tól nincs közművelődési feladatellátó kulturális intézmény a településen, a feladatot a Polgármesteri Hivatal látja el, rendezvénycentrikusan és alkalmyszerűen. Ezen a helyzeten a képviselőtestület változtatni szeretne, s a közművelődési alapszolgáltatás küszöbfeltételeit biztosító kulturális törvénymódosítás⁵ is hozhat változást a meglévő jószándék háttéréként, az önkormányzat alapkötelezettségeit előírva. A „helyszín biztosítása a

2 Közművelődési könyvtári tevékenység – A Szent István Általános Művelődési Központ Pedagógiai és Művelődési Programját Tiszatenyő Község Önkormányzata Képviselőtestületének 128/2004. (XII. 29.) sz. határozata léptette hatályba; a 2007. decemberi módosítás kizárólag a kompetencia alapú oktatással kapcsolatos programot tartalmazta (2.4. pont)

3 <http://szisuli.hu/site/bemutakozas/tortenet>

4 Tiszatenyői Szent István Általános Iskola, Szervezeti egység kódja: KLIK 105008

5 <http://www.kozlonyok.hu/nkonline/MKP/PDF/hiteles/MK17085.pdf>

művelődő közösségnek művelődési, közösségi tevékenységéhez” jelenleg megoldandó feladat számos kistelepülésen, a törvény által előírt személyi feltételek teljesülésével együtt⁶. Kell egy közösségi tér megfelelő folyamatsegítő szakmai jelenléttel, mely jelenleg még nem áll rendelkezésre Tiszatenyőn, de ennek ellenére jelentős kezdeményezések történtek a helyi identitás megerősítésére, önkormányzati kezdeményezésre.

Tiszatenyő lakossága is csökkent az utóbbi évtizedben, bár az elmúlt két évben még emelkedő is volt. 2004-ben az ÁMK létrehozásakor 1963 lakosa volt, (2008: 1970, 2015: 1649, 2017: 1702, utóbbi években emelkedett a lakosságszám, kulturális normatíva kb. 2.057.000 Ft/év lesz 2018-tól, az eddigi 1.940.280 Ft/év helyett). Az első iskolát az 1920-as évek végén építették. 1927-ben 110 ház állt az uradalmi gazdaság kiszolgálására és a háborút megjárt veteránok beköltöztetésére, ekkor még nem rendelkezett önállósággal Pusztatenyő, Törökszentmiklós része volt, a nagyközséggel élt.

A községi Művelődési Ház 1938-ban épült, melyet az 1980-as évek közepén felújítottak és egy nagyteremmel megtoldottak. 2001-ben életveszélyessé vált az épület, ezért a Napközi Otthonba költözött. 2002 tavaszán megnyílt a Faluház, a Tiszatenyői Hagyományörző Egyesület használatában van, sajátos működési rendjével nem látja el a közösségi szükségleteket.

Közösségi Információs Pont megnyitása

A közösségi tér hiányát nem oldja meg az átmeneti megoldásként javasolt Közösségi Információs Pont létrehozása, de összefogja a helyi kezdeményezéseket, nyitva tartása lesz, felkereshető és egyeztetett időpontban közösségi térként is működhet. Alkalmas helye lehet a közösségi beszélgetéseknek, értéktartásnak, jövőépítésnek. Minden együtt élő közösség szeretne szerveződni, kultúrközösséggé alakulni, megülni az ünnepeit, részt venni kulturális eseményeken,

ennek szervezőirodájaként is működhet az Információs Pont, helyet adva a *kreativitásnak – a problémamegoldó képesség kibontakozásának*.

Helyi önazonosság-erősítő tevékenységek a fiatalok megtartása érdekében – Tiszatenyő születésnapján az előző évben születetteket is ünnepelik

1950. február 15-én lett önálló község Tiszatenyő – minden évben megünnepelik az eseményt oly módon, hogy köszöntik az előző évben született gyermekeket és a 18. életévüket betöltött fiatal felnőtteket. Igazolványokat és emléklakettet adnak át részükre, a község vezetősége vendégül látja őket és családjaikat. Ez a köszöntés alanyi jogon jelent megbecsülést a település fiataljai számára, akik a település megújulását jelentik. A fiatalok frissessége, alkotó ereje nélkülözhetetlen egy település fenn-

maradásához, s a település vezetése igyekszik a rendelkezésére álló eszközökkel megtartani a faluban a fiataljait.

A település lakossága csökkenő, s az iskolai létszám is kevesebb lett az elmúlt évtizedben (2004-ben 180 tanuló, majd 2017-ben 116 tanuló), s ez sajnos a legtöbb intézményben ismert jelenség. Meghatározó a település jövőjét illetően az is, ha a községben élő családok nem a saját iskolájukba íratják be a gyermekeiket, mert ebben az esetben nem a településen építik ki az első kortárs kapcsolataikat, s már a nyári szüneteket is unatkozva töltik otthon, távolabb a barátoktól. Így az egyik meghatározó célcsoportja a közösségépítő kezdeményezéseknek az iskoláskorú tiszatenyőiek. Ők jelentik a megújulás képességét, a következő nemzedék kreativitását. Fontos, hogy az első kortárs kapcsolati hálóik a saját településeikhez kössék őket, így a tanulmányok elvégzése után nagyobb a visszatérés esélye, többen választhatják letelepedésre a falujukat. Másik jelentős célcsoport a fiatal felnőttek, családalapítók csoportja, akik már Tiszatenyőt választották önálló életük helyszínének (akik hamarosan szülőként az iskola partnerei is lesznek).

Együttműködések a térségi összetartozás megerősítése érdekében

Az önálló településsé válás megünneplése kirajzolja az önálló identitás igényét, s egyúttal kapcsolat a korábbi időszak identitásával is, amikor a Törökszentmiklóshoz tartozó határ részeként egy nagyobb egészhez tartozott Tenyő. Ezt az összetartozást máig érzékelni lehet, s a város 5 km-es közelsége is meghatározó.

A Törökszentmiklósi járás településeinek képviselői a „Vándorló Bográcsok” – kulturális és gazda-

sági együttműködés a Törökszentmiklósi járásban elnevezésű programot valósítják meg évtől-évre, minden résztvevő település helyi kulturális sajátosságait és érdekeit szem előtt tartva, a térségi identitás megerősítésének érdekében. A kezdeményezés Kazinczi Istvánhoz, Tiszatenyő polgármesteréhez kötődik, s az immár nyolcadik alkalommal megrendezett programnak 2018-ban újra a község lesz a helyszíne – mivel körbejárta a térség településeit, s újra visszaért a kiindulópontjához. Az elmúlt 8 év tapasztalatai meghozták az újragondolás szükségességét, új tartalmakat kell keresni a járási összetartozást szimbolizáló rendezvénynek. Minden évben másik résztvevő település lesz a házigazda, így ismerik meg egymást a szomszédságban élők, bemutatva helyi értékeiket, termékeiket, művészeti csoportjaikat, kulturális intézményeiket. Követlenebb kortárs közösségi élmények megszerzésének térségi eseménye a Vándorló Bográcsok programsorozat, melyben a helyi közösségek bemutatkozására kerül a legnagyobb hangsúly, s az egymásrautaltság felismerésére, s egyben az összefogásra és kulturális és gazdasági együttműködésekre motívál.

A Törökszentmiklósi járás

Törökszentmiklós lakossága 21.076 fő, a város járási székhelye is az itt élő 36.581 főnek, az infrastrukturálisan jól felszerelt székhely természetes térségi központja a környező 6 településen élő 15.505 főnek. A járás települései közül Törökszentmiklós után a legnagyobb Fegyvernek város 6.415 lakossal, jelentős kulturális intézményi- és civilszervezeti aktivitással-, míg Tiszapüspöki és Kuncsorba mélyen gyökerező hagyományokkal rendelkeznek. Kengyel, Örményes és Tiszatenyő fiatal települések, 1950-ben váltak önállóvá.

A járás, mint települések együttese kulturális gyökerei és rokoni-családi hálózata révén szerves egységet alkot. A járási székhely közlekedési csomópont és átszállóhely, a helyi gazdasági élet mozgásai, a szolgáltatások közeli elérhetősége, a tanulás és az iskolán kívüli külön-foglalkozások lehetőségei, a teljesebb értékű kulturális ellátottság, a könyvtári szolgáltatás értéke ma is kiemelt szerepét jelöli a városnak, szoros kapcsolatot alakítva ki vidékével. A középiskola elvégzéséig lehetőséget nyújt a járás a középfokú oktatásban való részvételre, ezzel a szerves kulturális egység tovább élését segíti elő. A kistelepülések ebben az egységben természetes környezetüket jobban megőrizve, ma alkalmasabban a rekreációs célpontok kialakítására a városiak számára, a kiköltözőket segítik az olcsóbb ingatlanárak.

A kulturális intézmények térségi összefogása

A kulturális intézményrendszer helyi intézményei aktív részt vállalnak a Vándorló Bográcsok programsorozat szervezésben, a kulturális színvonal emelésében, a helyi közösségek megerősítésében. A részvételen alapuló közösségi művelődés szemlélete megteremti a kulturális folyamatokban való együttes részvétel igényét, a folyamatos tudásfrissítéssel lehetővé teszi a helyi társadalom életében való aktív szerepvállalást.

A térség kulturális együttműködéséhez szorosan kapcsolódik a közművelődés mai szerepe és feladata, úgymint a Közép-Tisza vidéki térség jellemző karaktert megerősítő kulturális örökség újragondolása, a tudatos jövőépítés, a jelen és eljövendő nemzedékek kultúrájának támogatása, az egymás iránti felelősségvállalás előmozdítása, s a közösségek fennmaradásának és fejlődésének elősegítése.

A használható mindennapi tudás

A Tiszatenyőn nyolcadik alkalommal megvalósuló térségi kulturális együttműködés hozzájárul a részt vevő településeken a használható mindennapi tudás megszerzéséhez. A saját erőforrás fejlesztése

az elsődleges cél, a helyben található értékek felismerése és hasznosítása a hagyományos termékek előállítására, feldolgozására és a hagyományos ételek elkészítésére és kóstolásra –, a kulturális örökség továbbadása és a helyi gazdasági szempontok figyelembevétele mentén. A vidéken tapasztalható elvándorlási és önazonosság-vesztő jelenségeket nem közvetlenül gazdasági oldalról, hanem kulturális oldalról lehet ellensúlyozni. A szellemi kulturális örökség folyamatosan újra termelődik. Hatékony eszköz arra, hogy javítsa a helyi közösségek társadalmi és kulturális jólétét, helyreállítsa a kulturális lemaradásokat és mozgósítsa a fenntartható fejlődés különböző kihívásaira adott innovatív válaszokat. A szakmai programban megvalósuló generációk közötti tudásátadás a kapocs a múltban gyökerező tapasztalati tudás mai megjelenítésére.

Várható eredmények

Az egyén és a társadalom kölcsönhatása miatt az egyén önértékelése elválaszthatatlan a társadalmi közegben betöltött szerepétől.

A részvételen alapuló közösségi művelődés szemlélete megteremti a kulturális folyamatokban való együttes részvétel igényét, a folyamatos tudásfrissítéssel lehetővé teszi a helyi társadalom életében való aktív szerepvállalást, miközben javítja a hátrányos helyzetű csoportok kulcskompetenciáit, pozitív élményeken keresztül ismerteti meg a térség lakóival a közösséghez tartozás fontosságát, valamint elősegíti az élethosszig tartó tanuláshoz szükséges attitűdöt, javítva az esélyegyenlőség színvonalát.

A térségi identitást megerősítő találkozók tervezett programjai

Főzőverseny meghirdetése a települések között, továbbá

- évenként új tematika megbeszélése a részt vevő települések képviselőivel

- a részt vevő települések életének bemutatása archív és mai fotókkal, lépései: felhívás, gyűjtés, digitalizálás, válogatás archivumi megőrzésre/ vagy kiállításra, közösségi vetítés beszélgetéssel, a térség történelmi közösségének-, rokoni, baráti szálainak tudatosítása

- helyi termékek piaca is a rendezvény, rövid ellátási lánc, év közbeni piaci lehetőségek megbeszélése, Üzleti Sátor, termék specializáció, ki-mit-hol termeljen a későbbi eredményesebb feldolgozás elősegítése érdekében

- A Településképi Arculati Kézikönyvek, Települési Értéktárak bemutatkozása, jó példák meghívása, bemutatása

- A járásban működő Települési Értéktárak bemutatása, az évenkénti változások beszámoló

Összefoglalás

A közösségi részvétel szabad döntések sorozatából létrejövő aktív viszony. Amennyiben ennek fizikai-, szellemi feltételeit nélkülöznie kell a tisztanyói, vagy akár a Törökszentmiklósi járásban élő lakosságnak, valamint a távoli városokban tanulmányaikat végző és ritkán hazlátogató fiatalságnak, akkor számukra megfelelőbb környezetet keresnek maguknak és (jövendő) családjaiknak. Lakosság-megtartó képességét úgy nyerheti meg a falu és a térség, ha a kreatív-, környezetükre hatni képes fiatalok közül néhányan a családi-közösségi gyökereik megtartó erejével visszatérnek, s képesek lehetnek az itt kialakult körülményeken változtatni. Mint tudjuk, a jelen problémáit a magunk gondolkodásával hoztuk létre, – ezért a világlátott, de elkötelezett, erős helyi identitású tenni akaró fiatalok gondolkodásmódja,

kreatív problémamegoldó képessége vezeti át a települést az újabb kihívásokon. Ennek megvalósulására törekszik a település, döntéshozó testülete tudja, hogy a mélyreható társadalmi változások eléréséhez, a helyi társadalom működővé tételéhez együttműködő közösségek aktív részvétele szükséges.

HAJNAL LÁSZLÓ (1964) művelődésszervező egyetemi diplomát a Pécsi Tudományegyetemen szerzett, közösségfejlesztő képzést a kunbányai Civil Kollégiumban végzett. Munkatapasztalatait közművelődési intézményekben és civil szervezetekben szerezte, a Nemzeti Művelődési Intézet módszertani referense és a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Iroda vezetője volt. A pozitív kötődésekben szegény lakótelepi környezetben találkozott a közösségfejlesztői szemlélettel, mely a művelődés kultúra közvetítő szerepétől, a közösségi művelődés felé vitte, érdeklődése a teljes településre kiterjedő célcsoportok felé terelődött. Kulturális településfejlesztőként több civilszervezet aktív tagja, mint Óballáért Egyesület, Törökszentmiklósi Városvédő Egyesület és a Községfejlesztők Egyesülete. Jelenleg a Cselekvő közösségek projekt közösségfejlesztő mentora Jász-Nagykun-Szolnok megyében.

Tűzzel-Vassal Fesztivál

– egy kézműves mesterség megtartásának története

A székesfehérvári Rác utcai skanzenben 2018-ban jubilál egy országosan, sőt európai szinten is egyedülálló rendezvény, a Tűzzel-Vassal Fesztivál – 2018. június 23-án immár 15. alkalommal szervezi meg a Fehérvári Kézművesek Egyesülete a kihalófélben levő késes mesterség ünnepét és sereg-szemléjét az országban még fellelhető mesterek számára, hogy bemutathassák tudásukat, s az általuk készített termékekkel inspirálják a fiatalokat a régi hagyományokkal rendelkező szakma megismerésére.

A késes mesterséget ma sem oktatják iskolai keretek között, de egyre több olyan család van, ahol a fiú az apától sajátítja el a mesterség csínját-bínját, így a mesterség apáról fiúra száll. A képzés hiányát felismerve gondolták úgy a kézművesek, hogy az országban még működő mesterek összefogásával hoznak létre egy olyan programot, ami segíthet megőrizni a szakmát. A fehérvári egyesület másfél évtizeddel ezelőtti kezdeményezéséhez örömmel csatlakoztak az ország minden tájáról késesek, kovácsok, s az eltelt évek fokozatosan pozitív változást hoztak. Már a környező országok mesterei is felfigyeltek a rendezvényre, és a mesterség ha-

zai képviselői mellett Szlovákiából, Csehországból és Ukrajnából is érkeznek a fesztiválra. Hogy a Tűzzel-Vassal Fesztivál a székesfehérváriak mennyire kedvelt és várt programja lett, bizonyítja, hogy már az Európa Nostra-díjas skanzen területe is szűkösnek látszik a lebonyolításához.

Minderről, a rendezvény kezdeteiről és jelenéről beszélgettünk először Sárbogárdon Lengyel Magdolnával, a rendezvény megálmodójával, majd Székesfehérváron, a Kézművesek Házában Tóthné Albrecht Anikóval, a Fehérvári Kézművesek Egyesületének vezetőségi tagjával.

Ambrus Lívia: Bemutatná, hogy mi is ez a rendezvény, miért és hogyan jött létre?

Lengyel Magdolna: 2003-ban indítottuk el először a rendezvényt. Abban az időben, a nagy mennyiségű külföldről érkező áru miatt a hazai kézműves ipar – így a késes szakma is – egyre nehezebb helyzetbe került. A férjemmel (Tóth Árpáddal), valamint Kocsis Ferivel, Tolvaj Csabával és kollégáinkkal, Pongrácz Zoltánnal beszélgettünk arról, mit lehetne tenni, hogyan lehetne még jobban népszerűsíteni a magyar késes szakma minőségi termékeit. Tudtuk, hogy vannak kollégák, akik járnak külföldre kiállítani, és ott ismertek és elismertek szakmai körökben. Úgy gondoltuk, ha ott sikereket tudnak elérni, akkor Magyarországon is meg kellene ismertetni őket. Ezért a törösökkel és a bicskakészítőkkel elhatároztuk, hogy rendezünk egy olyan fesztivált, ahol ismertté lehetne tenni a magyar késkészítőket, és ahol egyúttal népszerűsíteni tudnák a munkájukat és a szakmát. Ehhez partnerre találtunk a Fehérvári Kézművesek Egyesületében, melynek akkor Pongrácz Zoltán

teni a magyar késes szakma minőségi termékeit. Tudtuk, hogy vannak kollégák, akik járnak külföldre kiállítani, és ott ismertek és elismertek szakmai körökben. Úgy gondoltuk, ha ott sikereket tudnak elérni, akkor Magyarországon is meg kellene ismertetni őket. Ezért a törösökkel és a bicskakészítőkkel elhatároztuk, hogy rendezünk egy olyan fesztivált, ahol ismertté lehetne tenni a magyar késkészítőket, és ahol egyúttal népszerűsíteni tudnák a munkájukat és a szakmát. Ehhez partnerre találtunk a Fehérvári Kézművesek Egyesületében, melynek akkor Pongrácz Zoltán

